

Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості: колективна монографія; [за ред. В.Ф. Моргуна, Л.В. Герасименко, Р.М. Білоус]. – Кременчук: КрНУ імені Михайла Остроградського, 2016. – 416 с. (Яланська С. П. Прикладні аспекти психології творчості – С.129-143.)

Яланська Світлана Павлівна,

доктор психологічних наук, професор,

завідувач кафедри загальної, вікової та практичної психології

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

36000, вул. Остроградського, 2, м. Полтава

Прикладні аспекти психології творчості

Сучасні політичні, економічні перетворення обумовлюють потребу в творчих особистостях, що здатні створювати креативне середовище. Суспільство розвивається в творчості. Саме тому розкриття прикладних аспектів психології творчості є досить актуальним. Особливої уваги заслуговує практична психологія освіти, що спрямована на підвищення ефективності процесів навчання і виховання. Розробка прикладних аспектів творчості в освітній галузі допомагає у конструюванні змісту навчання, що передбачає створення різноманітних програм для освітніх закладів, які сприяють розкриттю творчого потенціалу особистості; визначення відповідності програм цілям навчально-виховного процесу, відповідності навчального матеріалу індивідуально-психологічним особливостям, віковим можливостям учасників навчально-виховного процесу.

Практична психологія освіти має орієнтуватися на підвищення вимог суспільства до якісної професійної підготовки майбутніх учителів; пошук шляхів розвитку педагогічної творчості, яка сприяє самореалізації як учителів, так і їх учнів. Нині метою професійної підготовки в умовах вищої школи повинен бути розвиток компетентності студентів, що обумовлює педагогічну творчість. Вища освіта сьогодні має бути зорієнтована, насамперед, не на кількісні, а на якісні зміни в особистості майбутнього

вчителя. Навчально-виховний процес повинен мати на меті змістове, системне забезпечення розвитку особистості.

Ефективність практичної психології освіти залежить від змісту й глибини теоретичної складової. Дослідженню проблеми розвитку творчої особистості майбутніх учителів сприяли: генетико-моделюючий метод вивчення цілісної особистості, яка саморозвивається (С.Д. Максименко); теоретична модель творчої особистості (В.О. Моляко); дослідження творчості вчителя у багатовимірній концепції особистості (В.Ф. Моргун); аналіз соціально-психологічних чинників розуміння та інтерпретації особистого досвіду (Н.В. Чепелева); розгляд психологічних аспектів гуманізації освіти (Г.О. Балл); розкриття психологічних механізмів розвитку особистості (М.Й. Боришевський); дослідження соціально-психологічних основ особистісного розвитку (О.І. Бондарчук); інтерпретація рефлексивного підходу в теорії і практиці вищої школи (В.А. Семиченко); практика активної соціально-психологічної підготовки вчителя до спілкування з учнями (Т.С. Яценко); використання теоретичної моделі та завдань підготовки творчого вчителя на практиці (С.О. Сисоєва); аналіз проблеми професійного становлення гуманістично орієнтованого педагога (В.Л. Злишков), та ін.

У сучасній психолого-педагогічній літературі приділяється значна увага проблемам специфіки педагогічної творчості та особливостям підготовки до неї студентів вищих навчальних педагогічних закладів (В.І. Андреев, В.І. Загвязинський, В.А. Кан-Калик, Н.В. Кичук, С. Д. Максименко, М.М. Поташник, С.О. Сисоєва та інші). Деякі науковці розглядають педагогічну творчість працівників освіти в контексті вивчення передового педагогічного досвіду, педагогічної майстерності та їх роботи по самовдосконаленню (І.А. Зязюн, Л.М. Лузіна) та інші.

Важливою для розуміння розвитку творчості особистості є генетико-психологічна теорія С.Д. Максименка. Одним із принципів побудови генетико-моделюючого методу автора є принцип креативності. «Зустрічі» нужди з численними і різноманітними об'єктами і явищами не просто

породжують потреби, вони зумовлюють цілепокладання і розвиток власних і унікальних засобів досягнення цілей. Це є, фактично, творчість. Саме в цьому сенсі автор застосовує термін «креативність». Отже, йдеться про творчу унікальність особистості, яка переймає весь її життєвий шлях. Уже сам початок нової людини є нічим іншим, як результатом творчого акту опредмечення своєї нужди двома люблячими істотами. Отже, й сама по собі особистість є результатом і продуктом творчості. І нужда, втілена у ній, має величезний креативний потенціал, який виявляється в унікальності, гетерогенності, самоусвідомленні, самодостатності в цілому. Дійсна таємничість і загадкова унікальність людської свідомості полягає в її здатності до моделювання і самомоделювання. Саме це призводить, зокрема, до абсолютно своєрідного співвіднесення у свідомості минулого, сучасного і майбутнього. Свідомість самомоделюється, привласнюючи здібність, і моделює подальше існування людини. Дотриматися принципу креативності в аналізі (і в дослідженні) особистості означає «взяти» її існування в цілому, в її унікальній спрямованій єдності, в якій вона лише й існує. І це означає реально врахувати багатозначність, неочікуваність і непередбачуваність особистості [6, с. 121].

Науковою цінністю для розв'язання проблеми прикладних аспектів психології творчості є концепція В.О. Моляко, за якою творчість розглядається як діяльність, котра сприяє створенню, відкриттю чогось раніше невідомого певній особистості (суб'єктові). Автор визначає п'ять стратегій творчої діяльності, екстраполяція змісту яких на життєвий шлях особистості дозволяє охарактеризувати їх таким чином: стратегія аналогізації пов'язана з використанням уже відомої моделі життєвого шляху чи його частини, що не зводиться до копіювання раніше створеного, припускає внесення нового до аналогу або використання відомої моделі життєвого шляху в інших умовах і по-новому; стратегія комбінування полягає в різних перестановках, зміні життєвих ситуацій, власне комбінуванні окремих компонентів відомих життєвих шляхів; стратегія реконструювання проявляється

в побудові життєвого шляху, протилежного раніше відомому; вона пов'язана з пошуком справді іншого, нового – стосується це окремої життєвої ситуації чи життя в цілому. Вона припускає побудову життєвого шляху за «протестним» чи «діалектичним» типом, причому в першому випадку життєвий шлях будується, виходячи із заперечення минулого, відомого, а в другому – реалізується діалектичний принцип подвійного заперечення; універсальна стратегія припускає відносно рівномірне застосування аналогізації, комбінування і реконструювання, причому кожна стратегія стосовно побудови життєвого шляху є паритетною щодо інших; стратегія спонтанних дій, випадкових підстановок здійснюється тоді, коли немає домінуючої стратегії, а пошук здійснюється ніби без плану, без певної логіки, за випадковим орієнтиром чи методом спроб і помилок [7]. Тож особистість має бути психологічно готовою до можливого використання будь-якої із стратегій у професійній педагогічній діяльності.

Важливим є підхід В.Ф. Моргуна, коли творчою особистістю вважається людина, що володіє активністю, освоює і цілеспрямовано перетворює природу, суспільство і свою суть, яка володіє унікальним динамічним співвідношенням просторово-часових орієнтацій, потребо-вольових переживань, змісту, рівнів і форм власної діяльності, що забезпечує свободу вибору вчинків і міру відповідальності за їх наслідки перед природою, суспільством і своєю совістю [8].

Визначимо основні тенденції щодо висвітлення проблеми педагогічної творчості у науковій літературі. В.Г. Кремень зазначає, що педагогічна творчість є ширшим поняттям ніж творча педагогічна діяльність. Педагогічна творчість вчителя включає творчу педагогічну діяльність вчителя і творчу навчальну діяльність учня в їх взаємодії та взаємозв'язку, а також результати їх творчої діяльності, котрі сприяють їх (вчителя і учня) творчому розвитку й саморозвитку. Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що об'єктом і результатом її є творення людини, а не образу, як у мистецтві, не механізму чи конструкції, як у техніці. Оскільки розвиток особистості відбувається під впливом не тільки зовнішніх стимулів, а й внутрішнього саморуху,

результативність педагогічної творчості значною мірою зумовлена вміннями вчителя спричинювати внутрішній саморух суб'єктів педагогічної взаємодії [4].

В.А. Кан-Калик та М.Д. Нікандров розглядають педагогічну творчість як співтворчість у педагогічній дійсності, яка безперервно змінюється, як мистецтво і як конкретизацію педагогічного ідеалу вчителя в системі завдань, які постійно розв'язує педагог в умовах педагогічної праці. При цьому дослідники зазначають, що творча педагогічна діяльність вчителя завжди зумовлюється індивідуально-психологічними особливостями творчої навчальної діяльності учнів; у свою чергу, творча навчальна діяльність учня зумовлена рівнем і характером творчої діяльності вчителя [5].

В.І. Загвязинський вважає, що кінцевим результатом педагогічної творчості є формування особистості нової людини, яке здійснюється у співвідношенні з вимогами суспільства, з доведеними наукою закономірностями та принципами, з досягненнями передових технологій та власним практичним досвідом учителів у певних умовах створення нової дійсності [11].

М.М. Поташник визначає педагогічну творчість виходячи з ідей оптимізації навчально-виховного процесу і вважає, що пошук оптимального педагогічного рішення у конкретній ситуації завжди пов'язаний із творчістю. Крім того, дослідник зазначає, що специфічною особливістю педагогічної творчості є те, що її об'єктом і результатом є творення людини, а не механізму чи конструкції, як у техніці, не образу, як у мистецтві. Саме тому, на думку автора, робота педагога не творчою бути не може, оскільки перед учителем «постає велика кількість важко прогнозованих, а іноді й непередбачених факторів, які впливають на його діяльність із формування творчої особистості вихованця» [9, с.15]. Схильність до творчості є важливою особистісною передумовою ефективного впливу вчителя на творчий розвиток школярів. За словами дослідника, «творчість ніколи, ніде, ні в якій діяльності під тиском і примусом не виникає... Тут потрібна абсолютно інша

методика, побудована на стимулюванні інтересу, натхнення, настрою, мотиву, бажання творити» [9, с. 37].

С.О. Сисоєва розглядає педагогічну творчість як цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в освітньому процесі. Дослідник зазначає, що особливістю педагогічної творчості є те, що педагог реалізує свої особистісні і професійні творчі потенції засобом творення особистості дитини, а розвиток його творчого потенціалу зумовлений розвитком творчого потенціалу вихованця. Тому центральною ланкою педагогічної творчості є особистісно орієнтована розвивальна взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу, яка зумовлена специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними і спрямована на розвиток їх творчого потенціалу [10].

У результаті анкетування студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (377 осіб) на питання «Які основні показники розвитку педагогічної творчості особистості у процесі навчання?» отримали такі відповіді: активність (98,0%); уміння критично ставитися до своїх дій та виправляти помилки (97,0%); глибина мислення (91,0%); бажання більше зрозуміти, прагнення до кращого результату (89,0%); гарний настрій (78,0%); урівноваженість (73,0%); уважність (68,0%); розвиток уяви, фантазії, інтуїції (68,0%); впевненість у собі (63,0%); прояв вольових зусиль, наполегливість (59,0%); відчуття зацікавленості викладача своїм предметом (43,0%).

За результатами анкетування вчителів Полтавщини (146 осіб) на питання «Які, на Вашу думку, основні чинники активізації діяльності вчителя?» ми отримали такі відповіді: різноманітні предметні подорожі (67,0%); спілкування з учнями (85,0%); визнання учнями вчителя як фахівця (87,0%); задоволення від виконаної роботи (95,0%); коли учні вчителя вступають до вищого навчального закладу й отримують високі бали з його

предмета (64,0%); внутрішні сили (92,0%); благополуччя в сім'ї (98,0%); усвідомлення необхідності власної праці (98,0%); допитливість учнів (63,0%).

Таким чином, якщо вчитель ставить за мету розвиток потенційних творчих можливостей дитини, формування її як творчої особистості, він повинен оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечують розвиток креативних рис особистості, а також тих додаткових мотивів, особистісних якостей, здібностей, які сприяють успішній творчій діяльності. Для цього і сам учитель повинен бути творчим.

Вважаємо, що результат розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів обов'язково передбачає зовнішній (навчальний продукт) та внутрішній (життєтворчість, саморозвиток) аспекти.

Особиста творча діяльність учителя є незамінною в збудженні творчої активності учнів. Творчість учителя, подібно до творчості учнів, передбачає:

1) ефективне застосування кимось створеного досвіду в нових умовах, удосконалення, раціоналізацію, модернізацію відомого згідно з новими завданнями, засвоєння наукових розробок і їх розвитку;

2) гнучкість при виконанні запланованого в неочікуваних ситуаціях;

3) вдале імпровізування як на основі точного знання і компетентного розрахунку, так і високорозвинутої інтуїції;

4) уміння обґрунтовувати і раніше підготовлені, і інтуїтивні рішення;

5) уміння фантазувати, бачити ближню, середню і дальню перспективу в роботі;

6) уміння розвивати ідею, реалізувати в конкретних умовах, бачити «розмаїття варіантів» вирішення однієї й тієї ж проблеми, застосовувати досвід інших, трансформувати рекомендації методичного посібника, теоретичні положення наукової публікації тощо [1, 2, 3, 5, 12].

Очевидно, що кожна з наведених характеристик педагогічної творчості водночас зумовлює і наявність професійної компетентності; остання, в свою чергу, дає змогу забезпечити високий рівень професійної творчості.

На основі узагальнень ідей про розвиток творчої особистості розроблено цілісну концепцію розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя базисом якої є генетико-психологічна теорія народження, зростання та існування особистості за С.Д. Максименком. Окреслено зміст, структуру, засоби розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя.

Під творчою компетентністю майбутнього вчителя, ми розуміємо найвищий рівень розвитку професійної компетентності, коли людина здійснює професійну діяльність на творчій основі стабільно і неперервно. Структура розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя базується на основних структурних компонентах професійної компетентності: особистісно-розвивальному; діяльнісно-розвивальному; комунікативному; фаховому; опануванні досвіду. Показниками досягнення творчої компетентності є ціннісно-педагогічна, мотиваційна, психолого-педагогічна, організаційна, методична, дидактична, інформаційна компетенції, вербально-комунікативна, невербальна, компетенція самовдосконалення, понятійне та творче мислення.

На основі визначених показників, критеріїв, психологічних та педагогічних засобів розроблено зміст та основні етапи розвитку творчої компетентності майбутніх учителів у навчально-виховному процесі. Розвиток творчої компетентності майбутніх учителів має здійснюватися на основі підготовчого, діагностичного та розвивального етапів. Розвивальний етап повинен забезпечуватися психолого-педагогічними засобами у навчально-виховному процесі ВНЗ: а) психологічні: розвиток творчого мислення; прагнення до самовдосконалення; розвиток педагогічного спілкування вчителя як творчого процесу; мотивація до самостійного творчого опрацювання матеріалу; розвиток творчих здібностей у діяльності; розвиток фахової підготовки, понятійного мислення; б) педагогічні: організація навчальної діяльності, у ході якої студенти реалізують себе як творчі особистості; забезпечення конструктивного постійного зворотного зв'язку; встановлення партнерського педагогічного спілкування;

забезпечення мотивації до дослідницької діяльності, активності та креативності під час занять; організація навчального процесу; діяльності, активності та креативності під час занять; організація навчального процесу з метою більш глибокого оволодіння студентами навчальним матеріалом.

На основі визначених тенденцій створено програму розвитку творчої компетентності майбутніх учителів. Метою програми є розвиток визначених показників розвитку творчої компетентності майбутніх учителів. Завдання програми – це розвиток показників компонентів професійної компетентності: особистісно-розвивального; діяльнісно-розвивального; комунікативного; фахового; компоненту опанування досвіду.

Авторська програма передбачає створення спеціального навчально-виховного середовища у процесі підготовки вчителів у ВНЗ з наступними характеристиками: а) установка на особистісно-розвивальний компонент (ціннісно-педагогічна, мотиваційна компетенції); б) установка на діяльнісно-розвивальний компонент творчої компетентності (психолого-педагогічна, організаційна, методична компетенції); в) формування та розвиток педагогічного спілкування як творчого процесу на основі вербально-комунікативної, невербальної компетенції; д) установка на фахове зростання на основі дидактичної, інформаційної компетенції, понятійного мислення; д) поглиблення опанування педагогічного досвіду (розвиток творчого мислення, компетенції самовдосконалення).

Важливою для ефективного впровадження програми є інтеграція психолого-педагогічних засобів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Організаційно-методичними умовами сприяння розвитку творчої компетентності майбутніх учителів, які забезпечує програма, є:

- організація навчальної діяльності, у ході якої студенти реалізують себе як творчі особистості;
- забезпечення конструктивного постійного зворотного зв'язку;
- встановлення партнерського педагогічного спілкування;

– забезпечення мотивації до дослідницької діяльності, активності та креативності під час занять.

Основні психологічні умови розвитку творчої компетентності майбутніх учителів, передбачені програмою, включають: особливості структури педагогічної діяльності; саморегуляцію; педагогічну активність; готовність до професійної творчості.

Структурно програму розвитку творчої компетентності майбутніх учителів поділено на блоки (табл. 1).

Таблиця 1

Програма розвитку творчої компетентності майбутніх учителів

№ блок у	Назва блоку	Основні психолого-педагогічні засоби
1.	Розвиток професійних цінностей і мотивів творчої діяльності	1. Вступне слово ведучого. 2. Вироблення та прийняття правил роботи. 3. Вправа «Мотивація самостійного творчого пошуку». 4. Ділова гра «Я та мої професійні цінності». 5. Дидактичне завдання «Креативний репортер». 6. Підведення підсумків.
2.	Оволодіння організаційно-методичною базою	1. Вступне слово ведучого. 2. Вироблення та прийняття правил роботи. 3. Вправа «Вольові зусилля та творча діяльність особистості». 4. Вправа «Банк ідей – я володію творчими здібностями». 5. Дидактичне завдання «Творчі припущення». 6. Підведення підсумків.
3.	Оволодіння педагогічним спілкуванням	1. Вступне слово ведучого. 2. Вироблення та прийняття правил роботи. 3. Вправа «Діалогічне спілкування майбутнього вчителя». 4. Вправа «Банк ідей – я хороший співрозмовник». 5. Дидактичне завдання «Креативний репортер». 6. Підведення підсумків.

4.	Оволодіння змістовими поняттями	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вступне слово ведучого. 2. Вироблення та прийняття правил роботи. 3. Вправа «Розвиток фахової підготовки». 4. Вправа «Поясни поняття». 5. Рубрика «Чи знаєте, Ви, що...?». 6. Підведення підсумків.
5.	Набуття досвіду педагогічної діяльності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вступне слово ведучого. 2. Вироблення та прийняття правил роботи. 3. Ділова гра «Розвиток творчого мислення». 4. Вправа «Банк ідей – я самовдосконалююся». 5. Дидактичне завдання «Текст для творчого аналізу». 6. Підведення підсумків.

З таблиці 1 зрозуміло, що програма складається із сукупності блоків, які представлені психолого-педагогічними засобами, спрямованими на розвиток готовності до адекватного і повного пізнання власних творчих можливостей та педагогічної творчості. Програма передбачає забезпечення психологічних умов та чинників, що активізують творчу, пізнавальну діяльність студентів. Майбутні вчителі осмислюють уявлення, що склалися про себе та інших. Учасники програми отримують інформацію про те, як вони виглядають в очах інших людей; як їх дії та вчинки сприймаються іншими.

Практична реалізація програми здійснюється під час кураторських занять зі студентами, засідань психологічних гуртків, під час навчальних занять з фаху і вивчення окремих курсів «Психологія», «Психологія творчості», «Вікова та педагогічна психологія», «Вікова психологія» та ін.

Так, на фізико-математичному факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка кафедрою загальної, вікової та практичної психології проводяться засідання психологічного гуртка «Шлях до успіху» на різну тематику. Зокрема, під час засідань акцентується увага на значущості креативності, творчості для особистісного та професійного розвитку, успішної самореалізації особистості, можливих шляхах досягнення успіху майбутнім вчителем, практичним психологом, використовуючи досягнення психологічної науки та практики. З учасниками

гуртка опрацьовуються психологічні методики, зокрема й вправи авторської програми, за результатами яких студенти мають можливість розширювати знання про особистий творчий потенціал, умови, що впливають на розвиток креативності, формування творчої компетентності особистості. Тож під час засідань гуртка практично реалізуються складові авторської програми.

На допомогу майбутнім учителям-біологам розроблено навчальні, навчально-методичні посібники, серед яких рекомендовані Міністерством освіти і науки України (Гриньова М.В., Страшко С.В., Животовська Л.А., Пескун С.П. «Формування мислення підлітків у процесі вивчення зоології», лист № 1/ 11- 1700 від 29.05.2002, Пескун С.П. Розвиток творчості школярів у процесі вивчення курсу «Біологія 10-12». Система «Дидактосервіс», лист № 14/18.2 – 484 від 02.03.2005 Гриньова М. В., Яланська С. П. «Розвиток творчості школярів у процесі вивчення шкільного курсу біології. Система «Дидактосервіс» (лист № 1/11-4919 від 04.04.2014). Посібники сприяють розв'язанню прикладних проблем психології творчості у процесі вивчення природничих дисциплін в ЗНЗ.

Прикладні аспекти психології творчості широко розкрито у авторському навчальному посібнику «Психологія творчості» рекомендованому Міністерством освіти і науки України (лист № 1/11-7542 від 20.05.2014). Для студентів різних напрямів підготовки, що вивчають курс психології, магістрантів, учених, практичних психологів, викладачів вищих навчальних педагогічних закладів, учителів, аспірантів, читачів, що цікавляться проблемою психології творчості, у посібнику розкрито загальні уявлення щодо методологічних, науково-методичних та прикладних проблем психології творчості, підходи до вивчення психологічних аспектів творчої діяльності та засоби психологічного дослідження творчої діяльності, оцінки креативності.

Посібник складається із чотирьох частин: у першій частині «Поняття про творчу діяльність» розкрито історію розвитку психологічних уявлень про природу творчості, зокрема розкрито концепції креативності Дж. Гілфорда, Р. Стернберга і Д. Лаверта, розвиток творчості особистості за генетико-

психологічною теорією С.Д. Максименка, концепцію творчості В.О. Моляко, концепцію механізму творчості В.В. Клименка, концепцію творчості С. Медника, розвиток творчої особистості за Е. де Боно. У другій частині «Стратегіальний підхід до розкриття творчої діяльності» представлено стратегію творчої діяльності за В.О. Моляко, особливості розвитку творчо обдарованої особистості за В.В. Рибалкою, систему ціннісної регуляції розвитку творчо обдарованої особистості О.Л. Музики; стратегію розвитку творчої особистості за Л.П. Міщихою, авторську концепцію розвитку творчої компетентності особистості, компетентнісний підхід до розвитку особистості за О.В. Тутолмінім. Третя частина «Методики дослідження творчої діяльності» розкриває особливості експериментального вивчення продуктивного мислення гештальтпсихологами, зміст тестів діагностування дивергентного мислення за Дж. Гілфордом, теорії дозрівання А. Гезелла, лонгітюда Л. Термена, методики на визначення творчого мислення «Значення слів» О.І. Беседіна, І.І. Ліпатова, О.В. Тимченка, В.Б. Шапаря, методики «Креативне поле» Д.Б. Богоявленської, тестів вимірювання креативності Б. Торренса, методики діагностування креативності М. Воллаха і К. Когана. У четвертій частині «Психологічні умови формування творчого процесу» розкрито особливості системи творчого тренінгу КАРУС В.О. Моляко, програми розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки» О.Л. Музики, авторської програми розвитку творчої компетентності майбутніх учителів, та методи стимулювання творчої активності (індивідуальні та групові) [11].

Теоретичні частини посібника супроводжуються питаннями для самоконтролю. У додатках подано різнорівневі тестові завдання з психології творчості, зміст тренінгових вправ авторської програми розвитку творчої компетентності майбутніх учителів. Окремою частиною посібника є добірка афоризмів про творчість, які спонукають кожного з нас замислитися над власними можливостями, досягненнями, особливостями виконання діяльності, спрямованої на пошуки нового розв'язання завдань у певній галузі, в навчальній чи науковій практиці, над умовами творчості, стимулами

та бар'єрами в творчій роботі тощо. Посібник може бути в нагоді для всіх учасників навчально-виховного процесу.

Отже, існують всі можливості сприяння розвитку педагогічної творчості особистості в умовах навчально-виховного процесу. Обґрунтовано психологічні особливості розвитку педагогічної творчості: розвиток творчого мислення; прагнення до самовдосконалення; розвиток педагогічного спілкування вчителя як творчого процесу; мотивація до самостійного творчого опрацювання матеріалу; розвиток творчих здібностей у діяльності; розвиток фахової підготовки, понятійного мислення. Наше дослідження може бути продовжене у напрямку розширення шляхів мотивації майбутніх учителів до педагогічної творчості, поглиблення вивчення прикладних аспектів психології творчості в галузі освіти.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці / О. Г. Балл // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти : наук.-метод. зб. / за ред. І. А. Зязюна та ін. – К., 1994. – С. 98–100.
2. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підруч. для студ. вищих пед. навч. закл. / І. А. Зязюн. – 2-е вид., допов. і перероб. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
3. Кан-Калик В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никандров. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.
4. Кремень В. Г. Нові вимоги до якісної освіти / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2006. – № 45–46. – С. 6–7.
5. Лузина Л. М. Формирование творческой индивидуальности учителя в педвузе / Л. М. Лузина. – Ташкент, 1986. – 102 с.
6. Максименко С. Д. Психологія особистості / С. Д. Максименко. – К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
7. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С. 2–9.

8. Моргун В. Ф. Багатовимірна теорія особистості про світогляд людини в контексті інваріанту просторово-часових орієнтацій / В.Ф. Моргун // Психологія і Особистість. – 2015. – № 2 (8) Ч. 1 – С. 23-44.

9. Поташник М. М. Педагогическое творчество : проблемы развития и опыт : пособ. для учителя / М. М. Поташник. – К. : Рад. шк., 1988. – 187 с.

10. Сисоєва С. О. До проблеми організації творчої навчальної діяльності учнів / С. О. Сисоєва // Обдарована дитина. – 2001. – № 8. – С. 2–8.

11. Яланська С. П. Психологія творчості: навчальний посібник / С. П. Яланська. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – 180 с.

12. Яланська С. П. Психологія розвитку педагогічної творчості: навчальний посібник / С. П. Яланська, Т.С. Пільгук – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. – 114 с.

Відомості про автора

ПІБ: Яланська Світлана Павлівна.

Ступінь, вчене звання: доктор психологічних наук, кандидат педагогічних наук, професор.

Посада: завідувач кафедри загальної, вікової та практичної психології

Місце роботи: Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

Контактний телефон (050)6717085.

Адреса відділення “Нової пошти”: відділення № 12, вул. Сінна 2/49, м.Полтава